

Kempellectoraat
Leren in leerwerkgemeenschappen

in samenwerking met
het bestuur van

'De realisatie van leerwerkgemeenschappen'

Ontwikkelings- en onderzoeksproject
naar de vormgeving van leerwerkgemeenschappen om het onderwijs beter te
kunnen afstemmen op de onderwijsbehoeften en mogelijkheden
van leerlingen en (aanstaande) leraren

Basisscholen

Deelnemers

De Berglarenschool
Gemert
De Kastanjelaar
Milheeze

Hogeschool

De Kempel
Helmond
Kempellectoraat

De realisatie van leerwerkgemeenschappen

Citeertitel:

Venrooij, W. A. J. v., Slegers, J. E. M., Geldens, J. J. M., & Popeijus, H. L. (2006). *De realisatie van leerwerkgemeenschappen* (projectplan). Helmond/Gemert-Bakel: Kempellectoraat Hogeschool De Kempel/NOVEM.

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
	3
1	4
2	5
3	6
	6
4	7
	7
	8
5	9
6	10
	10
	10
	10
	10
	11
7	13
	14
	14
8	15
	15
	15
	15
	16
	18
	20
9	21
	21
	21
	22
 <u>Bijlagen</u>	
1. Theoretische Context	23
1.1 Achtergrond	23
1.2 Leerwerkvormen	24
2. Bestuur Novem en de basisscholen	26
2.1 Bestuur Novem Gemert-Bakel	26
2.2 Integraal personeelsbeleid	26
2.3 Kwaliteitszorg	26
2.4 Stagebeleid	26
2.5 Deelnemende scholen	28
2.5.1 De Berglarenschool Gemert	28
2.5.2 De Kastanjelaar Milheeze	29
2.6 Beleid t.b.v de LWG	29
2.6.1 Schoolleiding	29
2.6.2 Opleider van Novem	30
2.6.3 Mentor in de groep / leraar	31
3. Hogeschool De Kempel	31
3.1 Integraal personeelsbeleid	32
3.2 Opleidingsvisie De Kempel	32
3.3 (Kempel)competenties	33
3.4 Stageplaatsen	33
3.5 Begeleiding van studenten	34
3.6 Authentieke leeromgeving	34
3.7 Leerwerkgemeenschap	34
3.8 Derdejaarsstudenten	34
3.9 Onderzoeker en projectleider De Kempel	34
4. Begrippenlijst	35
5. Adressen	36
6. Kempel stagekalender	37
7. Activiteitenplan	39

Voorwoord

Het projectplan beschrijft de eerste fase van het project *'de realisatie van leerwerkgemeenschappen'*

Twee basisscholen van het bestuur van Novem SKPO Gemert-Bakel en de hogeschool De Kempel gaan met ingang van studiejaar 2005-2006 samen werken en leren met als doel leerwerkgemeenschappen te realiseren. In de leerwerkgemeenschap zijn vertegenwoordigd de basisschool de Berglarenschool, de Kastanjelaar en het Kempellectoraat van hogeschool De Kempel.

In de leerwerkgemeenschappen wordt door alle deelnemers actief samengewerkt en samen geleerd op basis van wederkerigheid om een gezamenlijk doel te bereiken. Het doel van dit project is toegespitst op het ontwikkelen van onderwijs om schoolontwikkeling te realiseren evenals de onderwijspraktijk te onderzoeken.

Met de beschrijving van dit projectplan wordt beoogd om op gezamenlijke uitgangspunten, doelgebieden en effecten ervan af te stemmen. Wij hopen dat het voor elke deelnemer een leesbaar en handzaam hulpmiddel is bij het realiseren van leerwerkgemeenschappen.

Drs. Wil van Venrooij
Projectleider namens het Kempellectoraat i.s.m
Drs. Jan Slegers
Opleider van Novem

1

Inleiding

Het waarom van leerwerkgemeenschappen

Dit project is gericht op het tot stand brengen en het onderhouden van leerwerkgemeenschappen op het gebied van werken en leren onderwijzen tussen de twee basisscholen en de opleiding. Met het inrichten van leerwerkgemeenschappen streven scholen na hun onderwijs beter op de behoeften en mogelijkheden van de leerlingen en de leraren af te stemmen. Het projectplan beschrijft op welke wijze de samenwerking tussen de deelnemende basisscholen en Hogeschool de Kempel wordt vormgegeven.

Een leerwerkgemeenschap is te omschrijven als een groep mensen die gericht op een gemeenschappelijk doel, samen leren en werken binnen een professionele onderwijssetting. Kenmerkend is dat zij in hun werken en leren uitgaan van een gemeenschappelijk gedragen ambitie om samen bepaalde doelen te bereiken. Bij het leren binnen een leerwerkgemeenschap wordt uitgegaan van een leren van alle betrokkenen. Een leerwerkgemeenschap kenmerkt zich daarmee als een 'lerende organisatie' (Popeijus et al 2005).

Kennis is een geheel van betekenissen, begrippen, vaardigheden en werkwijzen die richting geven aan het handelen (Weggeman, 1997). De nieuwe kennis wordt voor de lerende weer tot eigen kennis doordat deze door interpretatie en reflectie er betekenis aan toekent. Kennisontwikkeling heeft betrekking op alle deelnemers in het project: de directies, leraren/mentoren, aanstaande leraren* (studenten), leerlingen, opleiders en docenten van De Kempel.

In dit project zijn onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld. Het gaat er in dit project *om in voortdurende verandering samen kennis te delen en samen nieuwe kennis te genereren ofwel te vermenigvuldigen*.

Het project 'realisatie van leerwerkgemeenschappen' wil daarmee bijdragen aan zowel het ontwikkelen van kennis van alle betrokkenen als aan het onderzoeken van de onderwijspraktijk.

*In dit projectplan wordt i.p.v student de term aanstaande leraar gebruikt.

2

Probleemverkenning

De twee deelnemende basisscholen aan dit project, De Berglarenchool en De Kastanjelaar, hanteren het systeem van een klassikaal leerstofaanbod binnen het leerstofjaarklassensysteem. Dit systeem voldoet volgens de scholen niet (meer) aan de hedendaagse eisen van het onderwijs en zij willen dit systeem daarom veranderen en moderniseren.

Als voornaamste knelpunt wordt een tekort aan het afstemmen van het onderwijs op de leerbehoeften van leerlingen ervaren. Door onder andere het personeel op de werkplek te professionaliseren willen de scholen een lerende organisatie worden.

De scholen willen zich op een aantal gebieden ontwikkelen. De Berglarenchool uit Gemert wil de school laten ontwikkelen in de richting van ontwikkelingsgericht onderwijs. Concrete ontwikkelpunten zijn: basisontwikkeling in de onderbouwgroepen versterken en het ontwikkelingsgericht werken in midden en bovenbouw op gang brengen, ontwikkeling van zelfstandig werken naar vormen van gedifferentieerd werken en tenslotte weektaken en/of contractwerk invoeren.

De Kastanjelaar uit Milheeze kiest voor schoolontwikkeling op basis van het concept van adaptief onderwijs. Concrete ontwikkelpunten zijn: ontwikkeling van zelfstandig leren naar samenwerkend leren, van zelfstandig werken naar vormen van een gedifferentieerd werken door rekening te houden met verschillen tussen leerlingen en weektaken en/of contractwerk invoeren.

Om de gewenste schoolontwikkeling van beide scholen te realiseren, impliceert het voorgaande dat de professionalisering van de lerenden op de werkplek een grote mate van veranderings- en leerbereidheid vraagt van de (aanstaande) leraren als ook van alle andere betrokkenen bij dit project.

De deelnemende basisscholen, De Berglarenchool en De Kastanjelaar zoeken samen met de hogeschool De Kempel in de praktijk wegen om te komen tot nieuwe vormen van opleiden op de werkplek van (aanstaande) leraren. Deze ontwikkelingen vormen de aanleiding om in dit project leerwerkgemeenschappen te vormen die leiden tot samen werken en samen leren om aan onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek bij te dragen.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in welke factoren de vormgeving van leerwerk gemeenschappen die bijdragen tot schoolontwikkeling bevorderen dan wel belemmeren. En ander doel is inzicht te krijgen in welke vormen van leerwerk gemeenschappen bijdragen aan de afstemming van het onderwijs op de leerbehoeften en leermogelijkheden van alle lerenden binnen dit project.

De betrokkenen c.q. lerenden in dit project zijn:

- de opleidingsdocent/onderzoeker van De Kempel
- de schoolleider;
- de opleider van Novem;
- de leraar;
- de aanstaande leraar
- de leerling

In de categorie van de lerenden worden drie doel/werkniveaus onderscheiden.

1. op (hoge)schoolniveau worden schoolkenniskringen gevormd om de onderwijspraktijk te ontwikkelen en te onderzoeken;
2. op (aanstaande) lerarenniveau worden leerwerk gemeenschappen gevormd die leiden tot (zelf)ontwikkeling van competenties;
3. op leerling-niveau dragen de gekozen samenwerkingsvormen bij tot een betere afstemming op de leerbehoeften van leerlingen.

Om het beoogde doel te bereiken baseren de scholen zich het op de uitgangspunten van het leren en werken in leerwerk gemeenschappen (Popeijus et al 2005).

De geformuleerde doelstelling vraagt om een nadere uitwerking. De huidige beginsituatie wordt eerst geanalyseerd om vervolgens de beginsituatie van onderwijsontwikkeling van elke school in het project vast te stellen (zie paragraaf 5).

3.1 Centrale onderzoeksvragen

In het onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

1. *welke vormen van leerwerk gemeenschappen dragen bij aan de afstemming van het onderwijsbehoeften en bevorderen leermogelijkheden.*

Deelvragen

- 1.1 *Wat is een leerwerk gemeenschap?*
- 1.2 *Welke vormen van leerwerk gemeenschappen zijn er?*
 - 1.2.1 *Welke werkgemeenschappen zijn te onderscheiden?*
 - 1.2.2 *Welke leergemeenschappen zijn te onderscheiden?*
- 1.3 *Welke van deze vormen dragen bij aan de afstemming van de onderwijsbehoeften en bevorderen leermogelijkheden?*
 - 1.3.1 *Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren van deze vormen van leerwerk gemeenschappen?*

Verdere operationalisering van de onderzoeksvragen vindt plaats bij de betreffende onderzoeksdelen.

Onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek

4.1 Ontwikkelingsbegeleidend onderzoek

In dit project gaat het zowel om onderwijsontwikkeling als onderwijsonderzoek. Bij het ontwikkelen van onderwijs en tegelijkertijd het doen van onderzoek heeft het Kempellectoraat gekozen voor een vorm van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek. Onderzoekend leren wordt gezien als een structureel toegepaste werkvorm die lerenden gebruiken om hun informatie uit hun omgeving te verzamelen en te verwerken. Onderzoeken moet worden opgevat als een bijzondere soort structureel toegepaste leerstrategie. Onderzoekend leren omvat een structurele 'onderzoeksmatige' manier om informatie te verzamelen over deels of geheel onbekende onderwerpen om deze vervolgens te gebruiken om nieuwe kennis te genereren. Een belangrijk aspect is het uitdragen van deze nieuwe kennis aan de eigen achterban.

De probleemgeoriënteerde aanpak van vragen stellen, ophelderen van onduidelijkheden, samenvatten en voorspellen wordt als uitgangspunt genomen voor onderwijsontwikkeling en onderzoek naar samenwerkend en onderzoekend leren in leerwerk gemeenschappen. Deze aanpak sluit aan bij het probleem- en smart georiënteerde ontwerp dat is ontwikkeld om beslissingsprocessen te ondersteunen bij de keuze voor nieuw onderwijsaanbod: het model besluit – interventie - doelstelling of bid-model (Popeijus 2003).

In het bid-model zijn drie fasen te onderscheiden: de feitenanalyse, de probleemoplossing en tenslotte de besluitvorming.

De kern van dit model is dat het een cyclisch karakter heeft: ontwikkelingsbehoefte signaleren, gewenste ontwikkeling analyseren, voorontwerp maken, voorontwerp uitproberen, door onderzoek elementen uit het ontwerp bepalen en probleemstellen: wat zijn de stimulerende en de bevorderende elementen, zijn er oplossingen, onder welke condities en consequenties, ontwerp wordt vervolgens bijgesteld en dan beslissen: opnieuw toepassen en proberen? De cyclus herhaalt zich tot de beslissing valt dat een definitief ontwerp geschikt is voor implementatie dan wel dat het ontwerp wordt afgewezen.

Het (cyclisch) onderzoeksplan omvat de volgende onderdelen:

Activiteiten	Ontwerpcyclus
1. Vooronderzoek vanuit de literatuurstudie en/of praktijkverkenning	Ontwerpprincipes
2. Informatie verzamelen over de ontwikkelings- en onderzoekscontext en de deelnemers	Besluitvorming
3. wijze van data verzamelen bepalen en data verwerken	
4. Opstellen van ontwerp opdracht en aanpak	Conceptontwerp
5. diagnose onderlinge verbanden, kernproblemen, oorzaken	
6. Uitwerken bijstellings- of oplossingsmogelijkheden	Evaluatie
7. Creëren van draagvlak voor realisatie ontwerp	Overleg
8. Rapportage van de verkregen resultaten naar de eigen achterban en externen	Besluitvorming
9. Bijstellen	Revisie conceptontwerp
10. Eindpresentatie en vaststellen ontwerp	Summatieve evaluatie
11. Implementatie ontwerp	Implementatie

De onderzoeksresultaten naar leerwerk gemeenschappen van het Kempellectoraat en de kenniskringen worden afgemeten aan bepaalde tevoren gestelde indicatoren. In de volgende paragraaf worden de prestatie-indicatoren besproken.

4.2 Prestatie-indicatoren

De opzet van het onderzoek en de resultaten ervan vormen een uitwerking van de prestatie-indicatoren uit het *Lectoraatsplan van het Kempellectoraat* (Popeijus et al., 2005). Dit is als volgt uitgewerkt.

Indicator 1.

Het onderzoek draagt door haar doelstelling, opzet en inhoud bij aan het strategische beleid van de hogeschool en van het Kempellectoraat. Daartoe wordt op de eerste plaats onderzocht wat de bevorderende dan wel de belemmerende factoren van de gekozen vormen van leerwerk gemeenschappen zijn om bij te dragen aan de afstemming van het onderwijs op de leerbehoeften en leermogelijkheden van de lerenden. De deelnemende scholen en hogeschool De Kempel kunnen in hun beleid rondom het creëren van leerwerk gemeenschappen hiermee rekening houden.

Indicator 2.

De ontwikkelings- en onderzoekscapaciteit van de hogeschool en de partnerscholen wordt verhoogd door de voortdurende cyclus plan, do, check en act waarbij de partners als 'critical friends' opereren. Daarnaast zal er waar nodig deskundigheidsbevorderende activiteiten worden uitgevoerd.

Indicator 3.

Bij het inrichten van het project 'realisatie van leerwerk gemeenschappen' worden verschillende leerwerk gemeenschappen gevormd die in verschillende omvang opereren. Op elke deelnemende school wordt een schoolkenniskring gevormd om de onderwijspraktijk te ontwikkelen en onderzoek te doen. Hogeschool De Kempel leidt de meta-kenniskring en functioneert in die zin als kenniscentrum voor verschillende leerwerk gemeenschappen.

Indicator 4.

Via begeleiding en delen van kennis over de manier van onderzoeken wordt bijgedragen aan de professionalisering van de onderzoekers en zijn begeleiders. In het bijzonder betreft het de onderzoeksvaardigheden van de onderzoeker van de Kempel, de opleider van het bestuur van Novem, de leden van de schoolkenniskring en van de (aanstaande) leraren.

Indicator 5.

Het project 'realisatie van leerwerk gemeenschappen' en de daarin participerende leerwerk gemeenschappen zijn een voortdurende bron van informatie waardoor het mogelijk wordt kennis te genereren over het leren en leren onderwijzen in leerwerk gemeenschappen. De telkens terugkomende overlegmomenten dragen bij aan het genereren van kennis.

Indicator 6.

De onderzoeksresultaten met betrekking tot de te onderscheiden bevorderende dan wel belemmerende factoren bij de vormgeving van leerwerk gemeenschappen worden geanalyseerd en geordend en tot kaders of modellen uitgewerkt. De deelnemende scholen en de Hogeschool kunnen met de onderzoeksresultaten rekening houden in hun beleid rond de inrichting van leerwerk gemeenschappen.

Indicator 7.

Van de onderzoeksresultaten van dit project worden via rapportage en presentatie verslag gedaan. Door middel van publicaties en bijdragen aan symposia of congressen vindt een bijdrage plaats aan de nationale en internationale kennisontwikkeling over leren en leren onderwijzen in leerwerk gemeenschappen. Daarnaast is in dit ontwikkelings- en onderzoeksproject een samenwerking aangegaan met het SCO-Kohnstamm Instituut. Door bij te dragen en te participeren in een deel van het onderzoek naar condities die mogelijk bijdragen tot schoolverbetering. Ook wordt via de resultaten van dat onderzoek bijgedragen tot de nationale en internationale kennisontwikkeling.

5

Bepaling beginsituatie

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de geformuleerde doelstelling. De huidige beginsituatie van de deelnemende scholen heeft na analyse op basis van recente inspectierapporten en op basis van gesprekken met de directie het volgende beeld opgeleverd:

De Berglarenschool (inspectierapport december 2004) laat een beeld zien dat overwegend voldoende is op alle gebieden. Positief is het beeld met betrekking tot het pedagogisch klimaat waarin op een respectvolle wijze wordt opgegaan met leerlingen. Er is sprake van een positieve werksfeer. Ontwikkelingsgebieden zijn: eenduidige en schoolbrede implementatie van de afstemming op leerlingen en het omgaan met verschillen tussen leerlingen. Allerlei instructievormen verkeren nog in een experimenteel stadium en sluiten nog niet naadloos op elkaar aan. Het is gewenst om uitbreiding te realiseren ten aanzien van de werk- en dagplanning in relatie tot een gedifferentieerde invulling van weektaken en uitvoering van handelingsplannen.

De Kastanjelaar (inspectierapport februari 2005) laat een beeld zien dat de school voldoet aan de meeste kwaliteitseisen. Om de kwaliteit van de zorg en begeleiding goed in kaart te kunnen brengen heeft de school een interne audit uitgevoerd, met groepsbezoeken en een uitgebreide analyse van de beschikbare dossiers. Op een aantal punten heeft de school duidelijke ontwikkelingsgebieden: een betere afstemming op de leerlingen door tijdens de instructie meer rekening te houden met verschillen. Ook is vastgesteld dat een betere afstemming op verschillen tussen leerlingen in de verwerking van opdrachten niet voldoende is. Daarnaast is het nodig om het zorgbeleid op schoolniveau in een ontwikkeling te brengen waarbij meer sprake is van planmatige aanpak om een doorgaande lijn in de uitvoering van zorg te realiseren.

Om het de startsituatie verder in kaart te brengen worden tevens gesprekken gevoerd met leraren, stagecoördinatoren en leerlingen van beide scholen.

Vervolgens worden per leerwerkgemeenschap concrete doelen per periode afgesproken: wat wil elke groep leraren per half jaar bereiken. Het doel wordt op een SMART-wijze ofwel in evalueerbare succesbewoordingen omschreven: wat willen de lerenden op welk moment en op welke wijze bereiken. De wijze waarop heeft direct een verband met de vormgeving van leerwerkgemeenschappen. Voor welke vorm van leerwerkgemeenschap wordt gekozen hebben alle betrokkenen in elke school een bepaalde mate van keuzevrijheid. Het Kempellectoraat i.s.m de schoolkenniskringen onderzoeken vervolgens wat zijn bevorderende dan wel belemmerende factoren en welke vormen van leerwerkgemeenschappen dragen bij aan de afstemming van het onderwijs op de leerbehoeften en bevorderen leermogelijkheden van lerenden.

Op elke school worden door de schoolkenniskring onderzoeksdata verzameld in een (digitaal) schoolportfolio.

Realisatie van de leerwerkgemeenschappen

In dit hoofdstuk worden eerst de afspraken van het project benoemd en uitgewerkt.

6.1 Afspraken

Het project kent een afgesproken looptijd van vier schooljaren c.q. studiejaren. Er zijn formele evaluatiemomenten ingepland in december 2005 en mei 2006.

De (leer-)doelen moeten leiden tot een bijdrage van de geplande thema's van schoolontwikkeling van beide scholen. Van elke deelnemer wordt verwacht dat deze actief moet (willen) leren en eigen leerdoelen moet (willen) stellen. Ook neemt elke deelnemer actief deel aan het leer- en reflectieproces en het onderzoek.

Om de leerdoelen kracht bij te zetten wordt door de deelnemende partijen op basis van dit projectplan een intentieverklaring getekend. De ondertekenaars zijn het bestuur en de directeuren namens de scholen en de projectleider en de lector namens het Kempellectoraat van Hogeschool De Kempel.

6.2 Deelnemers

Aan dit project nemen deel twee basisscholen van het bestuur van Novem en de hogeschool De Kempel. De scholen van Novem die deelnemen zijn: De Berglarenschool uit Gemert en De Kastanjelaar uit Milheeze.

De deelnemers van genoemde scholen zijn: de twee schoolleiders, alle leraren c.q. mentoren en de opleidingsdocent van Novem.

De deelnemers van Hogeschool De Kempel zijn: aanstaande leraren eerste t/m vierde jaar en een opleidingsdocent van De Kempel.

Samenwerking met de schoolbegeleidingsdienst het OCGH wordt nog nader onderzocht.

Er wordt ook een samenwerking met het SCO-Kohnstamm Instituut aangegaan. Het bestuur van Novem neemt deel aan een onderzoek naar schoolverbetering (-aspecten) vanuit een aio-promotieonderzoek. Het betreft deelname aan het kwantitatieve onderzoek op bestuursniveau (Novem) en deelname aan kwalitatief onderzoek op projectniveau (deelnemende scholen).

Doel van dit onderzoek is meer inzicht te krijgen in hoe processen van schoolverbetering door de jaren heen verlopen. Onderzocht wordt hoe condities die bijdragen tot schoolverbetering, o.a. motiverend leiderschap, samenwerking tussen leraren, participatie in besluitvorming, zich ontwikkelen en hoe deze samenhangen met veranderingen in de lespraktijk en tenslotte is de vraag of schoolverbetering leidt tot meer gemotiveerde leerlingen. Jaarlijks (tot 2009) wordt een vragenlijst bij schoolleiders, leraren en leerlingen afgenomen. Er zal een koppeling met het KIK-instrument worden gemaakt. Daarnaast zullen gedurende een jaar interviews en observaties op de twee deelnemende scholen plaatsvinden. Het laatste onderdeel van het onderzoek wordt uitgevoerd op basis van bestaande activiteiten.

6.3 Doelstellingen en taken

In deze paragraaf worden eerst de gezamenlijke (leer-)doelen en taken besproken en vervolgens de (leer-)doelen en taken per deelnemer. Achtereenvolgens komen de (leer-)doelen en taken van de schoolleiding, leraren/mentoren, opleidingsdocent van Novem, opleidingsdocent van de Kempel en de aanstaande leraren aan de orde.

6.3.1 Gezamenlijke doelen en taken

Er kunnen gezamenlijke leerdoelen/taken en individuele leerdoelen/taken die afhankelijk zijn van de aard en functie van de deelnemer aan dit project worden onderscheiden.

De gezamenlijke leerdoelen/taken gelden voor elke deelnemer aan dit project.

Op de eerste plaats gaat het om het tot stand brengen van leerwerkgemeenschappen, op de tweede plaats om het ontwikkelen van een leercultuur (klimaat) waarin de deelnemers toekomen aan het werken en leren en ten slotte om het creëren van een krachtige leeromgeving (realistische context) waarin o.a. leerwerkvormen bijdragen aan het ontwikkelen en versterken van de competenties van de deelnemers van dit project in relatie tot de ontwikkelgebieden van elke school. Iedere deelnemer neemt daarnaast deel aan het onderzoek.

Om het doel van het ontwikkelingsbegeleidend onderzoek te bereiken wordt er per school een 'schoolkenniskring' gevormd. De schoolkenniskring zal bestaan uit verschillende functionarissen van verschillend werkniveau. Het aantal leden van de kenniskring zal uit ongeveer vijf tot zes personen bestaan.

Voorwaarde is dat het lid van de schoolkenniskring gemotiveerd is deel te nemen aan ontwikkeling en onderzoek en over voldoende communicatieve en schriftelijke vaardigheden beschikt om (nieuwe) kennis te presenteren aan anderen.

Van belang is dat elke betrokkene in de leerwerkgemeenschap zowel samenwerkend als onderzoekend en ontdekkend wil leren om onderwijs te ontwikkelen en te onderzoeken. Alle betrokkenen bij dit project vervullen vanuit dit perspectief deze rol.

Het leren en werken in leerwerkgemeenschappen staat primair ten dienste van de leerlingen in de basisschool. De leerling van de basisschool wordt door de leraar uitgedaagd een samenwerkende, onderzoekende en ontdekkende houding aan te nemen.

Voor de aanstaande leraar staat het eigen leren en werken in dienst van het leren onderwijzen door zich te bekwamen in de (Kempel)competenties. Zij bekwamen zich in te behalen competenties door leerlingen te begeleiden met het leren van kennis, vaardigheden en attitudes. Op basis van het formuleren van onderzoeksvragen voert de student actieonderzoek uit.

De leraar bekwaamt zich in verwerven van competenties die vereist zijn om het onderwijs af te stemmen op de leerling zodat betrokkenheid van de leerling op de eigen ontwikkeling wordt vergroot. De leraar/mentor bekwaamt zich ook door rekening te houden met de leerbehoeften van de student en deze ontwikkelingsgericht te begeleiden. De opleider op zijn beurt bekwaamt zich in competenties die betrekking hebben op het ontwikkelingsgericht begeleiden van de stagecoördinator, de leraar/mentor en de aanstaande leraar.

De schoolleider bekwaamt zich o.a in het scheppen van condities die bijdragen tot een leer- en werkstructuur en -cultuur. Hij begeleidt ontwikkelingsgericht zijn team van leraren en andere functionarissen.

De docenten en de tutoren van hogeschool De Kempel bekwamen zich in het ontwikkelings- en ontwerpgericht begeleiden in samenwerking met de opleider, de mentoren en aanstaande leraren bij dit leren onderwijzen.

De leden van de schoolkenniskringen bekwamen zich in het ontwikkelingsbegeleidend onderzoek naar de inrichting van leerwerkgemeenschappen.

6.3.2 Doelstellingen en taken per deelnemer

1. Schoolleiding

Faciliteren deelname leerkrachten aan (project)kenniskring

Voorwaarden scheppen t.a.v de structuur en de cultuur ten dienste van de leerwerkgemeenschap door overleg- en communicatiestructuur en communicatiecultuur te realiseren en deze te monitoren;

Leerprocessen van leerlingen op sociaalconstructivistische grondslag bevorderen;

Ontwikkelingsgericht begeleiden van het team en het schoolontwikkelingsproces;

Initiëren van het gekozen thema van schoolontwikkeling;

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen competenties (subjectieve concept).

2. Leraren / mentoren

Voorwaarden scheppen voor de student om tot leren te komen;

Begeleiden van de student in het op gang brengen van leerprocessen bij leerlingen in het kader van het thema van schoolontwikkeling;

Begeleiden van de student in het reflecteren;

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen competenties (subjectieve concept).

3. Opleider van het bestuur van Novem

Overleg- en communicatiestructuur en communicatiecultuur mede tot stand brengen en onderhouden;

Begeleiden van de stagecoördinator, leraar en student t.a.v het thema van schoolontwikkeling;

Begeleiden van de stagecoördinator, leraar en student in het reflecteren;

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen competenties (subjectieve concept).

4. Opleidingsdocent/onderzoeker van De Kempel

Overleg- en communicatiestructuur en communicatiecultuur mede tot stand brengen en onderhouden;

Competentiegericht opleiden en begeleiden;

Begeleiden van de student bij het vormgeven en beoordelen van de persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's);

Begeleiden van de student in het reflecteren;

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen competenties (subjectieve concept).

5. Aanstaande leraren van hogeschool De Kempel

Inhoud geven en uitvoeren van de persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP 's) m.h.v de (Kempel)competenties;

Uitvoeren van actieonderzoek;

Inhoud geven en uitvoeren van het gekozen thema van schoolontwikkeling;

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen competenties (subjectieve concept).

6. Leerling

Nog nader concreet uit te werken in overleg met de leraren van elke school. Concreet wordt benoemd en vastgelegd wat wil elke groep leraren per half jaar bereiken met hun onderwijs in de klas. Het doel wordt op een SMART-wijze ofwel in evalueerbare succesbeoordelingen omschreven: wat willen de lerenden op welk moment en op welke wijze bereiken.

7. Schoolkenniskring

Op elke deelnemende school wordt een schoolkenniskring samengesteld;

De leden van de schoolkenniskring ontwikkelen en onderzoeken de onderwijspraktijk.

(Zelf)ontwikkeling en versterking van eigen (onderzoeks)competenties (subjectieve concept).

7

Planning

7.1 Fasering

Binnen dit project zullen gefaseerd allerlei aspecten worden gerealiseerd van de thema's van de schoolontwikkeling, gekoppeld aan het opzetten van onderzoek. Allerlei stappen zullen gedoseerd worden ingevoerd. De condities van dit project zijn belangrijke voorwaarden om succesvol te kunnen zijn. Voldoende tijd en ruimte zijn voor de leraar en andere betrokkenen van belang om zich te ontwikkelen en aan onderzoek deel te nemen. Dit is een belangrijke verantwoordelijkheid en taak van de schoolleiding (zie paragraaf 4.2 e.v). Dit vraagt van hen onder meer flexibiliteit bij het organiseren van mogelijkheden om collegiale consultatie en reflectiegesprekken tijdens schooluren te faciliteren.

Een aantal activiteiten zijn direct gekoppeld aan de stagekalender van De Kempel 2005-2006 en zijn niet in het onderstaande schema opgenomen (zie bijlage 3). Uit het jaarschema's van stage kan de stagedag(-en) en stageduur worden afgeleid. De stagecriteria e.d staan beschreven in de stagemodules en brochures van stage.

Tijdstip	Wat	Wie
Start schooljaar (37)	Presentatie-introductie van het project aan het team	Wil van Venrooij Jan Slegers Schoolleiding
Start schooljaar (38)	Aanstaande leraren 1 ^e / 2 ^e jaar Aanstaande leraren 3 ^e / 4 ^e jaar Starten met competenties	Aanstaande leraren
Vóór eind oktober 2005	Projectplan uitgewerkt Intentie projectplan getekend Leden schoolkenniskring bekend	Wil van Venrooij in samenwerking met betrokkenen
Ná Herfstvakantie 2005	Leerwerkvormen Starten met collegiale consultatie, intervisie	Alle andere deelnemers
Evaluatie 1 (49/50)	Evaluatie voortgang / bijstelling	Alle deelnemers

Communicatie over en weer met o.a schoolleiding vanaf 0506 zal vanaf week 35 worden opgestart. Ná de bovenstaande planning volgt een concreter uitgewerkte planningdocument. Dit planningdocument, in de vorm van een activiteitenplan, kan worden beschouwd als een - aan de prestatie-indicatoren (paragraaf 4.2, pag. 8) gerelateerde – toets- of evalueerbare opbrengst. Het activiteitenplan is opgenomen als bijlage 7.

7.2 Activiteiten

Een aantal activiteiten zijn direct gekoppeld aan de stagekalender van De Kempel 2005-2006 en zijn niet in het onderstaande schema opgenomen (zie bijlage 3). Uit het jaarschema's van stage kan de stagedag(-en) en stageduur worden afgeleid. De stagecriteria e.d staan beschreven in de stagemodules en brochures van stage.

Tijdstip	Wat	Wie
Start schooljaar (37)	Informatiebijeenkomst / Presentatie introductie LWG Gezamenlijke informatiebijeenkomst	Jan Slegers Wil van Venrooij

De concrete activiteiten worden nog nader uitgewerkt. Communicatie over en weer met o.a schoolleiding vanaf 0506 zal vanaf week 35 worden opgestart.

7.3 Bewaking, bijsturing en besluitvorming

Op basis van gemaakte evaluaties zowel formeel in december 2005 en in mei 2006 als informeel (tussentijds) wordt de voortgang van het ontwikkelings- en onderzoeksproject bewaakt, bijgestuurd en (nieuwe) besluiten genomen. De verantwoordelijkheid voor de afstemming van deze communicatie heeft de projectleider.

De voortgang van het project vormt tevens onderwerp van bespreking in de kernkenniskring van het Kempellectoraat. Over de voortgang vindt een halfjaarlijkse rapportage plaats op basis van de prestatie-indicatoren. Deze rapportage is opgenomen in het kwaliteitszorgplan van de Hogeschool.

In het activiteitenplan 2005-2006 (zie bijlage 7) is een toets- en evalueerbare opbrengst opgenomen dat gebaseerd is op de prestatie-indicatoren (paragraaf 4.2, pag. 8).

7.4 Jaarplanning

In de jaarplanning wordt mede rekening gehouden met de stageroosters van de studenten van De Kempel. De stageroosters staan vermeld in de stagemodules van De Kempel. In de programmering moet rekening gehouden met de verschillen tussen eerste t/m vierdejaarsstudenten (zie jaarschema's). De aanstaande leraren eerste en tweede jaar voltijd lopen stage in weekblokken (totaal 20 dagen), de eerste en tweede jaarsstudenten deeltijd komen één dag in de week (totaal 16 dagen). De aanstaande leraren derde jaar komen twee dagen in de week (maandag en dinsdag) en 2 keer een volledige week. In het eerste semester moet de stagegroep vallen buiten de gekozen leeftijdsspecialisatie, in het twee semester moet deze vallen binnen de gekozen leeftijdsspecialisatie. Vanaf week 19 t/m 25 start de horizonstage (20 dagen aaneengesloten).

De vierde jaars aanstaande leraren lopen twee dagen stage in de school en groep van de gekozen leeftijdsspecialisatie. Zij blijven het gehele studiejaar in een en dezelfde groep.

De relevante jaarschema's zijn opgenomen in de brochures en stagemodules van de studenten.

8 Evaluatie en opbrengsten

In dit project worden afgesproken evaluatiemomenten ingebouwd om de voortgang te bespreken. De evaluaties hebben ten doel het proces te bewaken en kunnen leiden tot bijsturing en het nemen van besluiten.

Vooralsnog zullen twee formele evaluatiemomenten worden ingepland. De eerste bijeenkomst in december 2005 en de tweede in mei 2006.

8.1 Evaluatie december 2005

De eerste evaluatie zal met het team van elke deelnemende school plaatsvinden. De agenda en de opzet van de eerste bijeenkomst zal tijdig bekend worden gemaakt.

8.2 Evaluatie mei 2006

De tweede evaluatie zal met het team van elke deelnemende school plaatsvinden. De agenda en de opzet van de tweede bijeenkomst zal tijdig bekend worden gemaakt.

8.3 Opbrengsten

Dit samenwerkingproject omvat zowel een ontwikkelings- als een onderzoekstraject. Binnen dit project worden leerwerkgemeenschappen ontwikkeld en gerealiseerd door Hogeschool de Kempel en de twee deelnemende scholen.

Het is een doel om op basis van wederkerigheid alle betrokkenen van De Kempel en de deelnemende scholen te laten ontwikkelen. De ontwikkeling heeft betrekking op zowel het ontwikkelen van competenties van individuen als ontwikkeling van beide scholen. De aanstaande leraren krijgen van de scholen alle gelegenheid om competenties te verwerven en onderzoek te doen.

De leraren en andere betrokkenen krijgen alle gelegenheid om competenties te verwerven en onderzoek te doen zodat de gewenste schoolontwikkeling en onderwijspraktijk wordt ontwikkeld. De professionalisering van de deelnemers wordt op de werkplek gestimuleerd. Het project levert ook direct een bijdrage aan schoolontwikkeling. Het ontwikkelen van een lerende organisatie komt in beeld.

Daarnaast wordt door de schoolkenniskring in samenwerking met het Kempellectoraat onderzoek verricht naar de centrale onderzoeksvragen. Binnen dit project willen we antwoorden krijgen op die gestelde vragen.

In overleg en in samenwerking met de deelnemende scholen wordt op basis van het voorgaande SMART geformuleerde opbrengsten geformuleerd (zie ook 2.2 blz. 6).

8.4 Evaluatie resultaten 2005-2006

Deelname aantal studenten: **26**

studiejaar 1: 9 studiejaar 2: 8 studiejaar 3: 6 studiejaar 4: 3

De doelstelling heeft betrekking op 4 studie c.q. schooljaren

Evaluatie resultaten en verloop van het project

De doelstelling van het eerste jaar was gericht op de oriëntatie op dit project (adoptiefase). Het realiseren van de aanvaarding van het project door de scholen en hun medewerkers is in deze fase geslaagd.

In het onderstaande wordt beschreven op welke wijze het verloop van het project heeft plaatsgevonden en welke onderliggende redenen hieraan ten grondslag kunnen liggen.

Over de adoptiefase (oriëntatiefase van aanvaarding), de aanvaarding van het doel en de inhoud van het project kan worden gezegd dat deze negatief is beïnvloed door de topdown-benadering van het team van leraren.

Er zijn in dit eerste oriëntatiejaar jaar verschillen in de ontwikkeling tussen beide scholen waarneembaar. Als voornaamste reden bestaat eruit dat op een van beide scholen de aanvaarding (adoptiefase) van het doel en inhoud van het project vlotter is verlopen. Dat heeft een positief (leer)effect gehad en geleid tot het formeren van actieve samenwerkingsvormen (leerwerkgemeenschappen) tussen leraren en aanstaande leraren. Als een andere reden kan worden aangemerkt dat er verschillen bestaan in de mate van onzekerheidstolerantie tussen leraren van beide teams. Ook blijkt dat het werken in leerwerkgemeenschappen een schoolcultuurverandering in de rol en taakopvatting van professionaliteit tot stand brengt (en nog moet brengen) n.l. door in plaats van te handelen vanuit een passief ontvangen taakopvatting (consumeren) versus een taakopvatting te handelen vanuit een actieve betrokkenheid en interne motivatie (produceren) zowel op individueel niveau als op schoolniveau. Anders gezegd: de rol en taakopvatting veranderen van expertmodel naar eigenaarschap van het eigen (school)ontwikkelingsproces.

De ontwikkeling op een van beide scholen heeft geleid tot het formeren van actieve leerwerkgemeenschappen tussen leraren en aanstaande leraren: collegiale consultatie, gezamenlijk werk maken en overlegvormen in het kader onderwijsontwikkeling (indicator 3).

Op beide scholen zijn in alle gevallen leerwerkgemeenschappen tot stand gekomen tussen aanstaande leraren (zowel 1, 2^e, 3^e als 4^e jaars). De vormen: klassenconsultatie, gezamenlijke feedbackgesprekken (ook op basis van video-opnamen) en gezamenlijke werkvoorbereiding (indicator 3). Interne schoolpresentaties en de workshops op de 'NOVEM-dag' en externe presentaties/workshops op de VELON hebben een bijdrage geleverd aan de doelstelling van aanvaarding van het project (indicator 2 en 7).

De voorlopige resultaten - door de projectkenniskring onderzocht - zijn in de interne en externe presentaties/workshops en in de schoolkenniskringen met 'critical friends' aan de orde gesteld en hebben geleid tot kennisdeling en vermenigvuldiging (indicator 2 en 5).

In het oriëntatiejaar zijn schoolkenniskringen in beide scholen gevormd en is gestart met door middel van onderzoek doen de (eigen) onderwijsontwikkeling te begeleiden. Het model van ontwikkelingbegeleidend onderzoek wordt gehanteerd (indicator 2).

In de eerste oriëntatiefase hebben zich allerlei interventies voorgedaan met als doel bij te dragen het veranderingsproces te bevorderen: evaluatiebijeenkomsten, monitoren, video-opnamen en overleg met beide directies en onderwijsbegeleidingsdienst het OCGH.

In een groter verband komt de rol en taak/verantwoordelijkheid van elke deelnemer in het project aan de orde met als doel de gezamenlijke ambitie te versterken. Hierbij worden betrokken: het bovenscholse management van Novem (Peter van de Sande), directie van de Berglarschool (Pierre Wingens), de Kastanjelaar (Huub van Gaal), onderwijsbegeleidingsdienst (OCGH Martijn Hensgens), opleider van Novem (Jan Slegers) en de projectleider namens De Kempel (Wil van Venrooij).

Er zijn twee vierdejaarsstudenten (Linda van de Voort en Suzanne van der Linden) die actief hebben deelgenomen aan dit project en voldaan hebben aan de (certificaat)prestatie-indicatoren van het Kempellectoraat en derhalve in aanmerking komen voor het certificaat van het Kempellectoraat.

Er is de oriëntatiefase voldaan aan onderstaande prestatie-indicatoren van het projectplan: zie projectplan pagina 8 prestatie-indicatoren 1 t/m 7).

Kort samengevat vormen de opzet van het project en de resultaten ervan de volgende uitwerking van de prestatie-indicatoren:

Indicator 1: het tot stand komen van het projectplan 'Realisatie van leerwerkgemeenschappen' en ondertekening van de overeenkomst voor het

onderwijsontwikkelings- en onderzoeksproject 'Realisatie van leerwerkgemeenschappen'.

Indicator 2: interne en externe presentaties of workshops / uitwisseling met 'critical friends'

Indicator 3: het tot stand brengen van vormen van leerwerkgemeenschappen. formeren van de projectkenniskring en schoolkenniskringen in beide scholen.

Indicator 4: interne scholing binnen het Kempellectoraat.

Indicator 5: formeren van de projectkenniskring en de schoolkenniskringen.

Indicator 6: de eerste voorlopige resultaten zijn geanalyseerd en geordend.

Indicator 7: uitwisseling van de onderzoeksresultaten op de Velon en de Novem-dag.

8.5 Voorlopige resultaten uit onderzoek

Op basis van een voorlopig onderzoek (maart 2006) door de projectkenniskring in de twee projectscholen noemen de leraren op de onderstaande belemmerende en bevorderende factoren van het leren in leerwerkgemeenschappen:

Belemmerende factoren

- Werkdruk leraren en werkdruk studenten: werken aan competenties;
- Onduidelijkheid: hoe moet ik het aanpakken / wanneer is het een leerwerkgemeenschap?;
- Onveiligheid / bedreigend / niet open durven staan voor collega's;
- Onwennig / vasthouden aan oude gewoontes;
- Opvattingen als: het is niet nodig / het heeft geen nut;
- Geen vertrouwen in de vervanger van de groep;
- Begeleiding (cursus) basisontwikkeling is gestopt: hoe nu verder?;
- Persoonlijke gedragskenmerken.

Bevorderende factoren

- Motivatie en de wil om te leren met als doel professionalisering;
- Enthousiasme;
- Succeservaringen opdoen door durven te proberen en te doen;
- Organiseren: inzetten van studenten bij vervanging;
- Kwaliteit van de student bij vervanging;
- Coachings-vaardigheden bij het geven van feedback aan collega

Aanstaande leraren:

Op basis van een voorlopig onderzoek (maart 2006) door de projectkenniskring in de twee projectscholen noemen de aanstaande leraren op de onderstaande belemmerende en bevorderende factoren van het leren in leerwerkgemeenschappen:

Belemmerende factoren

- Werkdruk leraren / geen tijd;
- Onduidelijkheid: open einde / niet weten waar het op uitkomt;
- Onveiligheid / bedreigend;
- Onwetendheid;
- Opvattingen als: het is niet nodig / het heeft geen nut / het is niet belangrijk / het is extra werk / zich al goed vinden functioneren;
- Bang om te veranderen / bang om af te stappen van het bekende;
- Schoolvernieuwingen zien als losse activiteiten;
- Persoonlijke gedragskenmerken.

Bevorderende factoren

- Angsten wegnemen door leraren te coachen;
- Succeservaringen opdoen door durven te proberen en te doen;
- Praktische (video)voorbeelden geven.

Met behulp van concept mapping hebben 21 workshopdeelnemers op 14 maart tijdens het Veloncongres 2006 in de workshop 'Realisatie van leerwerkgemeenschappen', bevorderende en belemmerende factoren genoemd van het leren in leerwerkgemeenschappen.

De deelnemers waren lerarenopleiders PO, VO en ULO, lectoren en onderzoekers. Omdat de ruwe data op een continuüm zijn te plaatsen van bevorderende naar belemmerende factoren, zijn deze data verwerkt tot bevorderende factoren en gecategoriseerd.

Bevorderende factoren van leren in leerwerkgemeenschappen

Leerklimaat

- open (leer)cultuur: openheid en transparantie
- onderlinge betrokkenheid
- werkrelatie tussen student en mentor / school / op professionele niveau
- eigenaarschap / probleem eigenaarschap

Veranderbereidheid

- houding t.a.v. leren: willen veranderen - weerstand tegen veranderen
- mogelijkheden voor innovatieve houding
- werken aan veranderingsprocessen

Kennisdeling en kennisproductie in school en opleiding

- gezamenlijk commitment, gedeeld concept, wederkerigheid
- gemeenschappelijke ambitie
- gedeelde en bij iedereen bewuste doelen
- eigen competentieontwikkeling wordt als relevant ervaren
- resultaatgerichtheid: het zien van resultaten, het levert (tussen)resultaten op
- gerichtheid: extern referentiekader (gebruik maken van externen)
- uitkomst is meer dan de som der delen: leren van en met elkaar, benutten van elkaars expertise
- het leren maakt deel uit van de reguliere taken
- benutten van theorie en praktijk
- effectieve besluitvormingsprocessen

Benodigde competenties van de deelnemers aan een leerwerkgemeenschap

- onderzoeksvaardigheden: aanwezig of nog te ontwikkelen
- de lerenden zijn in staat inwendige processen te expliciteren

Begeleiding

- intercollegiale coaching
- mentoring (begeleiding van de student door de mentor)
- elkaar enthousiast houden
- elkaar steun geven
- voldoende gehoord worden
- ervaren problemen zijn bespreekbaar
- zien van relevantie van problemen door deelnemers

Facilitering

- voldoende tijd
- leren en werken in authentieke situaties
- leren en werken in betekenisvolle situaties
- samenstelling van leerwerkgemeenschap: diversiteit aan rollen en taken
- duidelijkheid van rollen en taken
- aanpak van de rollen en taken binnen de leerwerkgemeenschap (incl. directie/team): verhouding top-down-bottum-up

8.6 Opzet 2006-2007

Mogelijke deelname aantal studenten: 25
studiejaar 1: 11 studiejaar 2: 5 studiejaar 3: 5 studiejaar 4: 4

Doelstelling

Het tot stand laten komen van de tweede fase in het project: de implementatie van de realisatie van leerwerkgemeenschappen in beide scholen. In deze fase gaat het in feite om een eerste aanzet tot onderwijsverandering van **de vernieuwing, de gebruikers** (directie, leraren en a.s. leraren) en een verandering in **de organisatie**.

We richten ons op het tot stand laten komen van leerwerkgemeenschappen tussen leraren en aanstaande leraren om het onderwijs beter te kunnen afstemmen op de onderwijsbehoeften en mogelijkheden van leerlingen en (aanstaande) leraren.

Op de tweede plaats willen we een cultuurverandering tot stand laten komen met als doel het leren met en van elkaar in leerwerkgemeenschappen tot een dagelijkse werkrountine van (aanstaande) leraar laten worden.

De volgende condities / activiteiten kunnen de implementatie bevorderen:

- Gezamenlijke ambitie / doel formuleren voor komend studiejaar.
- Een evenwichtige samenstelling van de schoolkenniskringen: directie, projectkringlid, leraren uit elke bouw en aanstaande leraren.
- Schoolkennisbijeenkomsten per maand plannen.
- Samenstelling van de projectkenniskring uitbreiden met aanstaande leraren 4^e jaars
- Structuurmaatregelen treffen: plannen en organiseren van mogelijkheden tot het samen leren.
- Rol/taakverantwoordelijkheid met beide directies en OCGH afstemmen.
- Onderwijsontwikkeling en onderzoek in de SKK tot ontwikkeling brengen (volgens het model van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek).
- In het activiteitenplan 2006-2007 (zie projectplan) worden relevante activiteiten opgenomen.

Mensen

9.1 Rollen en rolverdeling

Naam	Functie	Rol in het project
Wil van Venrooij w.venrooij@kempel.nl	Onderwijskundige	Projectleider vanuit Kempellectoraat / voorzitter project schoolkenniskring / tutor aanstaande leraar 4 ^e jaar Kastanjelaar
Jan Slegers jem.slegers@hetnet.nl	Onderwijskundige	Opleider van Novem 1e Contactpersoon / begeleiding van leraren en aanstaande leraren 1 ^e en 2 ^e jaar, stagecoördinator en lid schoolkenniskring
Thijs Richter t.richter@kempel.nl	Hogeschooldocent / algemene stagecoördinator	Tutor aanstaande leraren 3 ^e jaar op beide scholen
Pierre Wingens directie@berglaren.nl	Directeur van de Berglarenschool	Monitoring project / 2e Contactpersoon en lid kenniskring
Huib van Gaal bs@dekastanjelaar.nl	Directeur van de Kastanjelaar	Monitoring project / 2e Contactpersoon en lid kenniskring
Basisschool Berglaren Peter van den Berg	Stagecoördinator Leraar	Begeleiding van aanstaande leraren Mentor aanstaande leraren 1e jaar, 2 ^e jaar en 3 ^e jaar.
Basisschool Kastanjelaar	Stagecoördinator	Huib van Gaal
Berglarenschool Kastanjelaar	Leraren	Monitoren van de aanstaande leraren / begeleiding leerlingen

9.2 Informatie en communicatie

Contact met	Verantwoordelijke	Communicatievorm
Kempellectoraat / Kernkenniskring	Wil van Venrooij	Mondeling / schriftelijk
Management scholen	Wil van Venrooij	Mondeling / schriftelijk
Jan Slegers	Pierre Wingens & Huib van Gaal	Mondeling / schriftelijk
Tutores / externe begeleider	Wil van Venrooij	Mondeling / schriftelijk
Mentoren	Tutor Thijs Richter (3e jrs) Tutor Wil van Venrooij (4d) Extr. stagebgl. Jan Slegers (1e / 2e jrs)	Mondeling / schriftelijk
Stagebegeleider	Jan Slegers	Mondeling / schriftelijk
Leraren en directie	Jan Slegers	Mondeling / schriftelijk
Studenten	Mentoren 1e t/m 4e jaars	Mondeling / schriftelijk

Literatuur

- Blanken, B., Munk, F. & Stenntjes, J. (2004). *Competentieleren en authentiek toetsen. Interactum katern 1*. Utrecht: Educatieve Federatie van lerarenopleidingen Interactum.
- De Corte, E., Greer, B. & Verschaffel, L. (1996) Mathematics teaching and learning. In D.C. Berliner & R.C. Calfee (Eds.) *Handbook of Educational Psychology* (pp 491-549. New York: macmillan.
- Deci, E. L., & Ryan, R.M. (2000) The 'what and 'why' of goal pursuits: Human needs and self-determination of behaviour. *Psychological inquiry*, 11, pp 227-268
- Hoogdalem, E. van (2000). *Samenwerking tussen docenten*. Een onderzoek naar samenwerkingsvormen die bijdragen aan de professionele ontwikkeling van de docent. 's-Hertogenbosch: KPC-groep.
- Jong, J. de (2000). In *Van onderwijs naar leren*. Tussen het aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen. Werkplekinstructie: en veronderstellingen en alternatieven (p. 287 – 298).. Leuven / Apeldoorn: Garant.
- Jong, F.P.C.M., d., & Biemans, H. (1998) Constructivistisch onderwijs. In J. Vermunt & I. Verschaffel (Eds.), *Onderwijs Lexicon* (3 ed., pp. 67-85) Alphen aan den Rijn: Samson.
- Popeijus, H.L., Geldens, J.J.M., Coenders, F.J.L., & Venrooij, W.A.J. v. (2005) *Leren in leerwerk gemeenschappen. Samen kennis delen is samen kennis vermenigvuldigen in voortdurende verandering*. (Lectoraatsplan). Helmond: Hogeschool De Kempel.
- Simons, P (1999) *Naar hoofdlijnen van een onderzoeksprogramma op het terrein Leren en Instructie*. Sectie onderwijs en educatie: Katholieke Universiteit Nijmegen
- Vreugdehill, K. (2000). *Samen opleiden. Facetten van het Kempelconcept voor opleidingsonderwijs*. Meppel: Giethoorn-Ten Brink.
- Weggeman, M. (1997). *Organiseren met kennis*. Schiedam: Scriptum.
- Wessum, L., van (1997). *De sectie als eenheid*. Samenwerking en professionaliteitopvattingen van docenten in het voortgezet onderwijs. Dissertatie. Utrecht: ISOR.
- Wessum, L., van (2000) Red. In *Van onderwijs naar leren*. Tussen het aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen Zonder samenwerking geen schoolontwikkeling (p. 247 – 260). Leuven / Apeldoorn: Garant.

Bijlagen

Bijlage 1 Theoretische Context

In dit hoofdstuk wordt op de eerste plaats de (theoretische) achtergrond van dit project beschreven, daarna wordt ingegaan op de opleidingsvisie van De Kempel en vervolgens worden de verschillende leerwerkvormen die in dit project aan de orde zijn besproken.

1.1 Achtergrond

Aanstaande leraren leren de praktijk van het (onderwijs)vak op de stagescholen. Het belang van het leren vanuit en door de praktijk wordt steeds meer onderkend. Een leergemeenschap, ook wel *community of learning* genoemd, is een manier om het nieuwe leren vorm te geven. Het sociale aspect en het leren in een authentieke specifieke context spelen daarbij een belangrijke rol.

Al in de eerste en tweede Wereldoorlog ontwikkelde de Verenigde Staten een vorm van werkplekleren, de werkplekinstructie, om nieuwe werknemers in een zeer korte tijd te trainen voor de scheepsbouwindustrie. Het model van 'werkplekinstructie' heeft een breder perspectief opgeleverd op zaken als leren op de werkplek en opleiden op de werkplek. De Jong (2000) noemt drie elementen die een rol spelen in dit breder perspectief. Ten eerste de erkenning van coördinatiemechanismen om tot een goede taakuitvoering te komen, zoals o.a de verdeling van verantwoordelijkheden, procedures en processen, ten tweede de erkenning van de rol van de individuele werknemer en werkteam in het leerproces waarin de actieve uitwisseling plaatsvindt over kennis en probleemoplossingactiviteiten tussen de individuele werknemer, het werkteam en ervaren collega's. De werkplekinstructie heeft effecten op de persoon die wordt opgeleid, maar beïnvloed ook de opleider. Taakanalyse en instructie brengen exploratie en reflectie met zich mee die aansluiten bij een constructivistisch gezichtspunt. Het structureren van het leren op de werkplek vraagt meer dan alleen het verzorgen van een werkplekinstructie onder meer ook leren door reflectie en leren door onderzoek op de werkplek.

Simons (1999) bespreekt in het onderzoek naar leergemeenschappen de vorming van "learning communities" binnen scholen en daarbuiten (in werksituaties; in virtuele zin), waar lerenden gezamenlijk bezig zijn het individuele leren en het groepsleren vorm te geven en te ondersteunen. Een leerwerkgemeenschap heeft vooral een gemeenschappelijk belang in en bij het leren van de groep en van de individuen daarbinnen. Het zelfgestuurde en door medelerende gestuurde leren staat hierbij voorop. Hoe kan een klas, een virtuele groep, een werkgemeenschap, een groep van professionals een zodanige cultuur ontwikkelen dat er samen geleerd wordt en de deelnemers verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en hun eigen leren.

1.2 Leerwerkvormen

Alle deelnemers van dit project gaan samenwerken en leren vanuit de sociaalconstructivistische visie op leren. Binnen deze visie op leren gaat het om 'de persoonlijke praktijktheorie' van alle deelnemers van het project te versterken zodat een volwaardig werkconcept ontstaat. Het achterliggende doel is te komen tot schoolontwikkeling onder meer door verandering van de lespraktijk door de competenties van de leraar en de aanstaande leraar te ontwikkelen. De ontwikkeling richt zich op een betere afstemming op de leerling door rekening te houden met de leerbehoeften zodat de betrokkenheid van de leerling op eigen ontwikkeling wordt vergroot.

Om dit doel te bereiken zullen o.a. allerlei reflectietechnieken worden ingezet.

Het sociale aspect van deze visie op leren binnen dit project komt tot haar recht in het samen leren van en met elkaar in verschillende leerwerkvormen.

De keuze voor deze werkvormen kan het best worden gelegitimeerd door een onderzoek van Wessum (1997) en van Hoogdalem (2000) waaruit blijkt dat complexere samenwerkingsvormen op twee manieren een grotere bijdrage leveren aan schoolontwikkeling dan de meer eenvoudige vormen. Ze kunnen onderlinge afstemming realiseren en ze kunnen het leren van docenten faciliteren' (Van Wessum, 2000). Complexere samenwerkingsvormen zijn 1. gezamenlijk werk, 2. intervisie en 3. coaching van elkaar (collegiale consultatie/peercoaching).

Om de beoogde koppeling tussen praktijk en theorie tot stand te (laten) komen worden in dit project de volgende leerwerkvormen georganiseerd: intervisiebijeenkomsten, klassenconsultaties, werken met POP's, reflectiegesprekken (op basis van video-opnamen) en vormen van modelleren.

De schoolleiding, leraren / mentoren, opleiders en studenten gaan in dit (gezamenlijke) leerproces participeren.

In de onderstaande paragraaf worden de eerder besproken leerwerkvormen (samenwerkingsvormen) nader toegelicht.

1. Persoonlijk ontwikkelingsplan

Het doel van het werken met POP's is het verwerven en versterken van vaardigheden van de betrokkene.

De gestelde doelen zijn door de betrokken (bijvoorbeeld een onderwijsgevende) zelf opgesteld en vastgelegd in een POP om eigen competenties te verwerven c.q te versterken.

2. Collegiale consultatie

Deze samenwerkingsvorm van (aanstaande) leraren heeft ten doel om de didactische vaardigheden te verbeteren en / of te vernieuwen. Leraren en aanstaande leraren gaan bij elkaar in de klas observeren en samen reflecteren op elkaars didactische en pedagogische vaardigheden met als doel er beter van te willen worden. Elke (aanstaande) leraar heeft in deze situatie een grote mate van leerbereidheid.

3. Supervisie

Supervisie is een methodiek, die de leraar helpt om zich bewust te worden van hoe en waarom deze de dingen doet zoals ze worden gedaan met als doel anders te handelen in praktijk. De beroepsuitoefening wordt beter af gestemd op de persoonlijke stijl (willen, voelen, denken en handelen), het beroep (de beroepsvaardigheden) en de werkcontext (schoolbeleid, collega's, werkomstandigheden).

De supervisie gebeurt onder leiding van een deskundige.

4. Intervisie

Deze georganiseerde samenwerkingsvorm heeft als functie dat (aanstaande) leraren werkproblemen bespreken uit de dagelijkse praktijk met als doel daarvan te leren. Het is een gestructureerde en georganiseerde samenwerkingsvorm van uitwisselen van werkervaringen en het bespreken van werkproblemen. Door middel van het geven van feedback aan elkaar, kan men tot andere inzichten komen. Door middel van deze reflectiemethode wordt geprobeerd om oplossingen te bedenken om daarmee verder te kunnen. De leraren die deelnemen aan intervisie hebben de intentie om van elkaar te willen leren.

5. Video-interactie

Videobeelden in de klas kan een krachtig hulpmiddel zijn om op het onderwijsgedrag te reflecteren. Dit hulpmiddel heeft ten doel om de betrokkene inzicht te geven in zijn te (willen) bereiken competenties door (zelf)analyse.

6. Model leren

In het gezamenlijke leerproces kan het voordoen van allerlei onderwijsactiviteiten in relatie tot de onderwijsinnovatie betekenisvol zijn. Alle betrokken deelnemers en aanstaande leraren kunnen in beginsel deze rol inhoud geven.

Bijlage 2 Bestuur Novem en de basisscholen

2.1 Bestuur Novem Gemert-Bakel

Het project "Opleiden in de school"(schooljaren 2002 – 2004) heeft een eerste aanzet gegeven tot een nieuwe opleidingsstrategie. Een van de doelstellingen is het samenwerken tussen basisscholen en opleidingsinstituten te intensiveren.

De doelstelling is gerealiseerd door enerzijds enkele vierdejaars studenten van Hogeschool De Kempel een werkplek te bieden bij Novem Gemert- Bakel en anderzijds door enkele leerkrachten van Novem een professionaliseringstraject in coaching te laten volgen op De Kempel. De ervaringen die in opleiden in de school zijn opgedaan zijn niet alleen waardevol voor de directe onderwijspraktijk maar ook een goede basis voor de plannen in de komende schooljaren. Zo kunnen we de verworven expertise borgen en werk maken van een structurele opleidingsstrategie.

Het bieden van stageplaatsen komt in een veel breder perspectief te staan. Daardoor kan door alle betrokkenen meer rendement worden gehaald uit de inspanningen.

De basisscholen doorlopen een ontwikkelingstraject. Directie en team hebben keuzes gemaakt in een plan van aanpak. Deze onderwijskundige ontwikkelingen zijn leidraad voor de activiteiten van alle deelnemers. Door met en van elkaar te leren ontstaat een lerende organisatie die voor zowel directie en team van de basisschool als de studenten en het opleidingsinstituut hun meerwaarde heeft. De student maakt veel meer dan in het verleden deel uit van een schoolteam, leerkrachten/mentoren zetten hun expertise, hun praktijktheorie, in bij het begeleiden van studenten en professionaliseren zich door samen met de stagiairs te reflecteren op wederzijds functioneren. Het opleidingsinstituut kan putten uit de opgedane ervaringen om vorm te geven aan een vernieuwende opleidingsdidactiek, gebaseerd op het competentiedenken.

2.2 Integraal personeelsbeleid

In het kader van integraal personeelsbeleid (IPB) start Novem komend schooljaar met een cyclische opzet van gesprekken met medewerkers op de basisscholen. Betrokkenen gaan zich professionaliseren met behulp van persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's). Binnen dit kader is het zinvol en wenselijk dat de medewerkers deelnemen aan de verschillende leerwerkvormen binnen dit project. Daardoor is het mogelijk dat ook op dit aspect alle betrokkenen samen ontwikkelen en professionaliseren.

2.3 Kwaliteitszorg

Vanaf schooljaar 2004 – 2005 werken alle scholen van Novem met KIK (Kwaliteit in kaart). Het is een instrument om de kwaliteit van het onderwijs in kaart te brengen en te verbeteren. De kaarten Zorg en Begeleiding en Onderwijsleerproces zijn geïnventariseerd. In de komende schooljaren wordt verder gewerkt aan het proces van het in kaart brengen van de kernkwaliteiten en de ontwikkelpunten.

2.4 Stagebeleid

Het opleiden van stagiaires op de werkplek verdient een structurele opzet. Zoals basisscholen via een goed intern zorgsysteem met remedial teachers en interne begeleiders onderwijs op maat realiseren voor leerlingen, is een soortgelijke structuur nodig voor het opleiden van toekomstige, startende en zittende leerkrachten. Het is in het belang van alle betrokkenen dat de koppeling tussen theorie en praktijk concrete vorm krijgt in opleiden in de school. Bovendien biedt deze opzet een prima mogelijkheid om meer handen in de klas te krijgen. Een goede afstemming tussen de wensen / mogelijkheden van de schoolorganisatie en de competenties van de studenten is uitgangspunt.

De betrokkenen zijn:

- De aanstaande leraar.

Deze is gebaat bij een passende werkplek. Door in beeld te brengen welke competenties hij al bezit en waar hij nog in wil en moet ontwikkelen kan doelgericht gewerkt worden aan zijn opleiding en professionalisering. De koppeling tussen theoretische onderbouwing en praktische toepassing werkt effectief en efficiënt als hij op de juiste werkplek komt. Het gaat daarbij niet alleen om aanstaande leraren van de PABO maar ook om onderwijs- en klassenassistenten en zij-instromers en aanstaande leraren in deeltijd.

- De basisschool.

Door te kijken naar de eigen ontwikkelingen is het voor een basisschoolorganisatie mogelijk om te bepalen of studenten hierin een rol kunnen spelen. Het kan daarbij gaan om heel eenvoudige fundamentele zaken zoals praktische leerkrachtondersteuning tot het meedenken over nieuwe methodes of participatie in werkgroepen. De student is op deze manier niet alleen gast voor even, maar kan op een zinvolle manier een bijdrage leveren aan zijn eigen ontwikkeling en die van de school.

- De mentor.

Deze is het meest betrokken bij de activiteiten van de student. Het is van belang dat hij de juiste begeleiding geeft. Een verdere uitwerking van competenties waaraan een mentor moet voldoen is nodig.

- De opleider in de school.

Deze vervult een coachende rol voor zowel de student als de mentor. Hij is de coördinator van alle op die betrokken school werkzame studenten en eerste aanspreekpunt. Het is noodzakelijk om een professionaliseringstraject in coaching te volgen om voldoende expertise te hebben voor deze taak. Financiering kan gebeuren uit na- en bijscholingsgelden of uit bovenscholse middelen.

- Het opleidingsinstituut

Doordat de basisschool een actievere rol speelt in het begeleiden en opleiden van studenten op de werkplek, vraagt dat van de opleidingsinstellingen een andere benadering. Een goede overlegstructuur en taakverdeling tussen instituut en basisscholen is nodig.

- De leerlingen van de basisscholen

Alle activiteiten hebben gemeenschappelijk dat ze een bijdrage leveren aan beter onderwijs. Uiteindelijk gaat het erom dat de leerlingen er beter van worden.

Door deze structurele benadering sluiten opleiden en schoolontwikkeling beter bij elkaar aan. Als een school zich profileert als lerende organisatie, is de inpassing van stagiairs een kwestie van matchen. Aan de ene kant wil de school of leerkracht een bepaalde ontwikkeling in gang zetten of uitbreiden, aan de andere kant wil een student werken aan zijn competenties. Door afstemming na te streven tussen deze twee componenten is er veel winst te behalen.

Binnen dit kader is het noodzakelijk dat zowel de basisschool als de student aan een aantal voorwaarden voldoet.

Uiteindelijk zal opleiden in de school een vanzelfsprekend onderdeel van kwaliteitsbeleid worden, dat past binnen de visie van werkgelegenheidsbeleid.

2.5 Deelnemende basisscholen

In deze paragraaf wordt vanuit het thema tot schoolontwikkeling, nader kennism gemaakt met de twee deelnemende basisscholen, de Berglarschool en de Kastanjelaar.

2.5.1 De Berglarschool uit Gemert

De Berglarschool is bezig met een traject om het klassikale systeem te doorbreken. Door in te steken op meer zorg per bouw en meer handen in de groep, door aandacht voor zelfstandig werken en door hantering van het directe instructiemodel is men op weg om de schoolontwikkeling vorm te geven. Ook werken met weektaken, contractwerk en het afstemmen van aanbod op de vragen van leerlingen zijn onderwerpen van ontwikkeling.

Bij de kleuters wordt steeds meer ontwikkelingsgericht gewerkt. Alle leerkrachten in de groepen 1 / 2 hebben de cursus Basisontwikkeling gevolgd en zijn gecertificeerd. In de overige groepen wordt steeds meer gewerkt aan de hand van thema's en projecten.

Thema's van schoolontwikkeling:

- Basisontwikkeling.

Aandachtspunt is het handelingsgericht observeren. Vanuit een goed instrument wordt het aanbod vormgegeven. Naast HOREB kijkt de Berglarschool naar het model KIJK. Het streven is om te komen tot een schoolspecifiek hanteren van registratie, observatie en planning.

- OGO.

Uitgangspunt is het meer ontwikkelingsgericht werken met de bestaande en de nieuwe methode, vooral in de groepen 3, 4 en 5.

- Taal / lezen

Implementatie nieuwste versie van Veilig leren lezen (VLL)

Vanuit het perspectief van OGO gaan werken met deze methode. Veel aandacht gaat uit naar het toepassen van het stappenplan zoals dat in het protocol leesproblemen en dyslexie verwoord staat.

NT2 woordenschatonderwijs.

- Kwaliteitszorg

Belangrijk is de integratie van kwaliteitszorg met de schoolontwikkelingstrajecten. Kwaliteitszorg moet een integraal onderdeel gaan vormen van de totale schoolontwikkeling.

-Techniek

Per bouw volgt de leerkracht de cursus techniek in de basisschool. Er is subsidie beschikbaar om het nodige materiaal te verwerven. Groep 7 en 8 start met de praktische toepassing de groepen.

2.5.2 De Kastanjelaar uit Milheeze

Het stagebeleid van de Kastanjelaar is een uitwerking op schoolniveau vanuit het stagebeleid van Novem naast het gestelde in artikel 36 uit WPO (Wet primair onderwijs) en bijlage 13-1 bij titel 13 van hoofdstuk 1 van het rechtspositiebesluit WPO.

De Kastanjelaar (10 groepen) is verplicht twee vierdejaars een werkplek aan te bieden en acht Pabo stagiairs. Dat betekent dat iedere groepsleerkracht minstens een half jaar mentor is van een Pabo stagiair. In de praktijk geven alle groepsleerkrachten twee keer per jaar hun voorkeur aan. Bij vierdejaars is dit een keer per jaar. Of de gegeven voorkeur gehonoreerd wordt is niet te garanderen.

Daarnaast zijn er nog andere stagiairs dan die van de Pabo. Deze worden op basis van vrijwilligheid geplaatst. De directie is echter gehouden om in het kader van OOP, ICT en ander ondersteunend personeel stageplekken te bieden.

Thema's van schoolontwikkeling.

Op de Kastanjelaar is men begonnen om de taalontwikkeling te differentiëren en af te stemmen op de behoefte en niveau van de leerlingen en het zelfstandig werken te borgen. Het rapport van de inspectie toonde aan dat de afstemming van de instructie en de verwerking op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen nog onvoldoende is.

Het invoeren van een nieuwe aardrijkskundemethode is uitgesteld. We zijn de weg ingeslagen van een soort samenwerkend onderwijs en bestuderen eerst of en zo ja hoe een aardrijkskundemethode hierin past.

We bewaken het continue proces van afstemming, differentiatie en zelfstandig werken.

De voornemens zijn om de instructiekwaliteit te verbeteren, om verder te gaan met het sociaal emotioneel pedagogisch leerlingvolgsysteem en om IPB op te starten met competenties en opleiden in de school.

2.6 Beleid om te komen tot leerwerk gemeenschappen

Het bestuur van Novem heeft in haar beleid de verantwoordelijkheden en taken van verschillende functionarissen in dit project beschreven. Ze zijn per deelnemer uitgewerkt.

2.6.1 Schoolleiding

De schoolleiding is verantwoordelijk voor het scheppen van gunstige voorwaarden ten dienste van de leerwerk gemeenschap. De directie geeft ruimte voor het opzetten en onderhouden van een overleg- en communicatiestructuur en –cultuur die recht doet aan het project. De schoolleiding denkt mee over de leerprocessen van alle betrokkenen op sociaalconstructivistische grondslag en bevordert deze. De directie initieert de gekozen thema's van schoolontwikkeling en bewaakt de voortgang.

Een directielid neemt deel aan de kenniskring.

2.6.2 Opleider van Novem

De opleider is mede verantwoordelijk voor het opzetten en in stand houden van een overleg- en communicatiestructuur en –cultuur ten dienste van de leerwerkgemeenschap. Daarnaast is hij als extern stagebegeleider direct betrokken bij de aanstaande leraren eerste en tweede jaar. Ook zal hij betrokken worden bij de begeleiding van aanstaande leraren derde en vierde jaar. Hij begeleidt en beoordeelt de eerstejaars met het accent op pedagogische competenties en de tweedejaars op didactische competenties. Hij begeleidt alle aanstaande leraren in het reflecteren en de beroepshouding. Verder begeleidt hij mede alle deelnemers t.a.v. de schoolontwikkeling.

De opleider van Novem neemt deel aan de schoolkenniskring.

2.6.3 Mentor in de groep / leraar

De mentor / leerkracht is bereid om samen met en van elkaar te leren en werken. Hij begeleidt de aanstaande leraar o.a in de op gang brengen van leerprocessen bij leerlingen in het kader van de schoolontwikkeling.

Hij begeleidt de aanstaande leraar in het reflecteren op activiteiten in het primaire proces in de groep die verband houden met het ontwikkelen van zijn competenties binnen de POP.

Minstens een mentor neemt deel aan de schoolkenniskring.

Bijlage 3 Hogeschool De Kempel

De hogeschool De Kempel verzorgt de opleiding tot leraar basisonderwijs. Dit wordt in het primaire proces gerealiseerd door middel van initiële opleidingen, postinitiële opleidingen en kennisdienstverlening. Als monosectorale opleiding maakt De Kempel deel uit van de educatieve Federatie van Lerarenopleidingen Interactum.

De hogeschool De Kempel hecht belang aan het leren op de werkplek waarin studenten worden geplaatst in een authentieke en complexe context. In een dergelijke situatie is het mogelijk om te komen tot een vorm van samen opleiden en begeleiden. Een vorm waarin alle deelnemers kunnen leren van en met elkaar met als doel te komen tot ontwikkeling en onderzoek te doen. Om dit doel te realiseren heeft Hogeschool De Kempel een eigen lectoraat ingesteld: het Kempellectoraat.

Het Kempellectoraat stelt zich ten doel om onderwijsontwikkeling, kennisontwikkeling en ontwikkeling van praktijkgericht onderzoek te versterken en te stimuleren bij zowel zichzelf als bij haar partners. Het gaat hierbij om het initiëren, stimuleren en ondersteunen van onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek voor en vanuit de Hogeschool De Kempel.

De kern-kenniskring functioneert als regievoerder voor de lectoraatprojecten. De kern-kenniskring bestaat uitsluitend uit medewerkers van de Kempel. De leden van kern-kenniskring hebben de taak te onderzoeken en de projecten vorm te geven.

3.1 Integraal personeelsbeleid

Komend studiejaar wordt in het kader van het Integraal personeelsbeleid (IPB) door de docenten van De Kempel een start gemaakt door zich met behulp van persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's) te professionaliseren. Het IPB richt zich op het behalen van de volgende organisatiedoelen: het verzorgen van competentiegericht onderwijs, het zo laag mogelijk in de organisatie leggen van verantwoordelijkheden en regelvermogen, het verbeteren van de begeleiding van aanstaande leraren (in tutorengroepen) en het optimaliseren van de professionaliteit van het personeel.

3.2 Opleidingsvisie De Kempel

Hogeschool De Kempel staat voor het onderwijsconcept van 'competentiegericht opleiden'. Hierbij spelen sociaal-constructivistische uitgangspunten, zelfverantwoordelijkheid, het leren in een leerwerkgemeenschap en het vraaggestuurd competentiegericht werken met behulp van persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's) een voorname rol (Jong & Biemans, 1998; Vreugdehill, 2000). Door het zelfverantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van eigen leerproces, neemt de intrinsieke motivatie toe (Deci & Ryan, 2000). Werken met competenties betekent onder meer dat er wordt aangesloten bij de persoonlijke ontwikkeling en de leervragen van de student (vraaggestuurd). Het onderwijsaanbod zal meer een onderwijsarrangement worden (Blanken et al, 2004). Door te spreken van een leerwerkgemeenschap wordt zowel de verbinding met het leren en werken gelegd als het gemeenschappelijk denken en handelen benadrukt (Popeijus et al, 2005). Leren kan effectiever worden en productiever worden gemaakt als studenten met elkaar samenwerken in activiteiten als het uitwisselen van ideeën, het vergelijken van oplossingsstrategieën en met elkaar argumenteren (De Corte et al, 1996).

Aanstaande leraren vervullen op de scholen een essentiële rol in de leercyclus die de lerenden doorlopen terwijl zij werken en leren op zowel de school als op de opleiding. In de leercyclus pendelen studenten werkend, reflecterend en lerend tussen de werkplek (de school) en de opleiding (Pabo). In dit project wordt beoogd om door middel van het samen opleiden een brug te slaan tussen de praktijk en de theorie.

De leerpsychologische stroming van het sociaalconstructivisme gaat er o.a vanuit dat mensen nieuwe kennis koppelen aan bestaande kennis. Er ontstaat een nieuwe cognitieve structuur.

De persoonlijke opvattingen kunnen hierbij een sleutelrol vervullen waaronder de eigen normen en waarden, meningen of opvattingen, parate kennis en schema's van handelen.

De lerenden ontwikkelen vanuit hun persoonlijke opvattingen (subjectief concept) over onderwijs een nieuw werkconcept door te reflecteren op de eigen praktijkervaringen én de theoretische informatie.

Anders gezegd: uit de confrontatie tussen het al aanwezige subjectief concept (vergelijk persoonlijke praktijktheorie) en nieuwe ervaringen of informatie kan een bruikbaar nieuw werkconcept ontstaan. Het weerspiegelt de persoonlijkheid van de lerende.

3.3 Kempelcompetenties

De Hogeschool De Kempel heeft op basis van de SBL-competenties de Kempelcompetenties geformuleerd. Binnen het kader van dit competentiegericht programma voor de derde en vierdejaarsstudenten (studiejaar 2006-2007 ook Pabo 1 en 2) wordt van de student een grote mate van zelfsturing verwacht om o.a door middel van POP's de competenties te behalen.

De zes competenties zijn:

1. interpersoonlijke competentie;
2. pedagogische competentie;
3. didactische competentie;
4. organisatorische competentie;
5. competentie omgaan met collega's;
6. competentie omgaan met de omgeving.

De student reflecteert tijdens zijn leerproces op drie niveaus:

- Handelingsniveau
- Conceptueel niveau
- Beroepsidentiteit

De derdejaarsstudent behaalt zijn zes competenties op het niveau van werkplekbekwaam, de vierdejaarsstudent op het niveau van startbekwaam.

3.4 Stageplaatsen

De hogeschool De Kempel verwacht van de basisscholen dat zij leerwerkgemeenschappen vormen waarin de aanstaande leraren, stagebegeleiders, opleider van Novem en de opleider van De Kempel participeren. In deze leerwerkgemeenschappen wordt geleerd om met en van elkaar de competenties te verwerven c.q versterken en een bijdrage te leveren aan onderwijsinnovatie. Tijdens de stage krijgen de aanstaande leraren de gelegenheid om zich de door de Kempel geformuleerde competenties eigen te maken.

3.5 Begeleiding van studenten

Op de school doen de studenten ervaringen op in situaties in het beroep van leraar die kenmerkend zijn. Zij worden op de basisschool ondersteund door een stagebegeleider en een mentor in de klas. De basisschool heeft de coördinerende rol met betrekking tot de stagecoördinator op de school. Op de lerarenopleiding heeft elke aanstaande leraar voor de begeleiding van zijn persoonlijke en professionele ontwikkeling een tutor (derde en vierdejaarsstudenten) of een stagebegeleider (eerste en tweedejaarsstudenten). Vanaf het studiejaar 2006-2007 worden ook eerste en tweede jaarstudenten competentiegericht opgeleid. In plaats van een stagebegeleider krijgen ook zij in die situatie een tutor als begeleider.

De deelnemende studenten zijn naast de deelname aan dit project bezig met het verwerven van zes competenties (derde en vierdejaars). Deze competenties zijn achtereenvolgens: interpersoonlijk, pedagogisch, didactisch, organisatorisch, omgaan met collega's en omgaan met de omgeving. Alle studenten lopen in studiejaar 2005-2006 stage vanaf week 38. De eerste en tweede jaars volgens een jaarplanning in blokken van 8 weken verdeeld over twee semesters. Het eerste semester lopen zij stage in de midden- en bovenbouw groepen 4 t/m 8. In het tweede semester in de onderbouw groepen 0, 1 en/of 2. De derde en vierde jaarsstudenten lopen twee dagen per week (maandag en dinsdag) stage. Direct ná de meivakantie gaan de aanstaande leraren van het derdejaar deelnemen aan de horizonstage (week 19). Naast de begeleiding op de stageplek worden de studenten op De Kempel begeleid in hun tutorgroep.

3.6 Authentieke leeromgeving

De aanstaande leraren mogen verwachten dat ze in een rijke en authentieke leeromgeving komen waarin zich veel kansen voordoen om te leren met en van elkaar en om hun competenties te verwerven. Alle aanstaande leraren worden door de mentor van de stagegroep begeleid. De opleider van Novem begeleidt de deelnemers van de leerwerkgemeenschap in het reflecteren.

3.7 Leerwerkgemeenschap

De aanstaande leraren nemen actief deel aan dit project. Dit betekent dat zij ook zullen participeren in die activiteiten die betrekking hebben op de gekozen thema van schoolontwikkeling.

Niet alleen leren aanstaande leraren direct van de mentor in de klas maar ook van andere mentoren en medestudenten van eerste t/m vierdejaars door actief deel te nemen aan de leerwerkvormen. Concreet geven de studenten inhoud aan de persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP 's) en inhoud aan de onderwijsverbeteringen. Er wordt van hen een grote mate van leerbereidheid verwacht.

Naast de leerwerkgemeenschap op de basisschool maken de aanstaande leraren van het derde en vierde jaar ook deel uit van een leergemeenschap op de Pabo. Dat gebeurt in de vorm van een tutorgroep onder leiding van een tutor.

3.8 Derdejaarsstudenten

Van de deelnemende aanstaande leraren van het derde jaar wordt verwacht om, ná overleg, het volgende studiejaar als aanstaande leraren vierde jaar hun competenties te halen op een van de twee deelnemende scholen.

3.9 Onderzoeker - projectleider van De Kempel

De onderzoeker-projectleider van De Kempel is verantwoordelijk voor het tot stand brengen en onderhouden van een overleg- en communicatiestructuur en cultuur. Deze zal hij mede tot stand brengen en onderhouden. Daarnaast is hij als tutor direct betrokken bij de aanstaande leraren vierde jaar in het competentiegericht opleiden en begeleiden. De aanstaande leraren vierde jaar worden begeleid bij het vormgeven en beoordelen van de persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's). Deze begeleiding is gericht op het reflecteren op het handelen in de klas, op de concepten en op de beroepsidentiteit van de student.

Bijlage 4 Begrippenlijst

Kempel lectoraat	Het Kempellectoraat stelt zich ten doel om onderwijsontwikkeling, kennisontwikkeling en ontwikkeling van praktijkgericht onderzoek te versterken en te stimuleren bij zowel zichzelf als bij haar partners. Het gaat hierbij om het initiëren, stimuleren en ondersteunen van onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek voor en vanuit de Hogeschool De Kempel. Een lectoraat bestaat uit een lector (HBO-hoogleraar) en een (kern-)kenniskring.
Kernkennis kring	De kern-kenniskring functioneert als uitwisselingsforum voor de lectoraatprojecten. De kern-kenniskring bestaat uit medewerkers van de Kempel. De leden van kern-kenniskring hebben als taak om kennis te genereren door ontwikkelingsbegeleidend onderzoek uit te voeren en deze nieuwe kennis te delen.
(School-) Kenniskring	Kenniskringen zijn specifieke vormen van leerwerkgemeenschappen. Ze kunnen worden beschouwd als kennisgemeenschappen. Een kennisgemeenschap bestaat uit een groep mensen die werkzaam zijn in hetzelfde domein met als doel om vanuit vraagstukken of ontwikkelingsdoelen gezamenlijke activiteiten te ondernemen om dat wat zij doen te verbeteren of te veranderen.
Ontwikkelings begeleidend onderzoek	Onderzoek naar onderwijsontwikkelingen. Tijdens het onderzoeksproces, volgens het model 'Besluit – Interventie – Doelstelling' (BID-model), worden onderwijsontwikkelingen begeleid.
Subjectief concept	Persoonlijke praktijktheorie Subjectief concept staat voor de persoonlijke voorkennis en ervaringswereld van de lerende. Het is gebaseerd op eigen normen en waarden, meningen / opvattingen, parate kennis en opvattingen, voorkeuren / interesses en schema's van handelen.
LWG	Leerwerkgemeenschap Een leerwerkgemeenschap is te omschrijven als een groep mensen die gericht op een gemeenschappelijk doel, samen leren en werken binnen een professionele onderwijssetting. Bij het leren binnen een leer- en werkgemeenschap wordt uitgegaan van een leren van alle betrokkenen binnen deze gemeenschap. De gezamenlijk afgesproken doelen moeten leiden tot onderwijsontwikkeling.
POP	Persoonlijk ontwikkelingsplan De gestelde doelen zijn door de betrokken (onderwijsgevende) zelf opgesteld en vastgelegd in een POP om eigen competenties te verwerven c.q te versterken.
Collegiale consultatie	Leraren gaan bij elkaar in de klas observeren en samen reflecteren op elkaars didactische en pedagogische vaardigheden met als doel er beter van te willen worden.
Supervisie	Supervisie is een methodiek, die de leraar helpt om zich bewust te worden van hoe en waarom deze de dingen doet zoals ze worden gedaan met als doel anders te handelen in praktijk. De supervisie gebeurt onder leiding van een deskundige.
Intervisie	Een georganiseerde samenwerkingsvorm heeft als doel om 'werkproblemen' te bespreken uit de dagelijkse praktijk met als doel daarvan met elkaar te leren.
Video interactie	Videobeelden als een krachtig hulpmiddel om op het (eigen) onderwijsgedrag te reflecteren.

Bijlage 5 Adressen

Schooladres	Emailadres	Tel / fax
Kempellectoraat Hogeschool De Kempel Lector Herman Popeijus	h.popeijus@kempel.nl	Tel 0492.514400 Fax 0492.516360
Hogeschool De Kempel Deurneseweg 11 5709 AH Helmond Projectleider Wil van Venrooij	w.venrooij@kempel.nl	Tel 0492.514400 Fax 0492.516360
Hogeschool De Kempel Deurneseweg 11 5709 AH Helmond Dir. Geert Hendriks (CvB)	g.hendriks@kempel.nl	Tel 0492.514400 Fax 0492.516360
Berglaren school Groeskuilenstraat 32 5421 HW Gemert Dir. Pierre Wingens	directie@berglaren.nl	Tel 0492.390818 Fax 0492.390817
Kastanjelaar Elsenstraat 3 5763 AP Milheeze Dir. Huub van Gaal	bs@dekastanjelaar.nl	Tel 0492.345223 Fax 0492.345224
Algemeen directeur Novem Peter van de Sande	petervdsande@novem-skpo.nl	Tel 0492.361838
Opleider van Novem Jan Slegers	jem.slegers@hetnet.nl	

Wij vragen u het beschikbaar gestelde aanbod te reserveren tot u bericht van ons hebt ontvangen.

SEMESTER 1

SEMESTER 2

	U ontvangt het overzicht met geplaatste studenten op uw stageschool	Uiterlijk op dinsdag 13 september
Voltijd 1 & 2	Start semester 1 Bijeenkomst voor mentoren van 1 ^e & 2 ^e jaars VT op De Kempel	19 september '05 22 september '05 :16.30 - 18.00
Deeltijd 1 & 2	Start semester 1 Bijeenkomst voor mentoren van 1 ^e & 2 ^e jaars DT op De Kempel	Week 38 22 september '05 :16.30 -18.00
Voltijd 3	Start semester 1 Bijeenkomst voor mentoren van 3 ^e jaars VT op De Kempel	19 september '05 6 oktober '05 : 16.30 -18.00 uur
Deeltijd 3	Start semester 1 Bijeenkomst voor mentoren van 3 ^e jaars DT op De Kempel	Week 38 6 oktober '05 : 16.30 -18.00 uur
	U ontvangt het overzicht met geplaatste studenten op uw stageschool	<u>Week 5</u>
Voltijd 1 & 2	Start semester 2 Bijeenkomst voor mentoren van 1 ^e & 2 ^e jaars VT op De Kempel	13 februari '06 16 februari '06 :16.30 - 18.00
Deeltijd 1 & 2	Start semester 2 Bijeenkomst voor mentoren van 1 ^e & 2 ^e jaars DT op De Kempel	Week 7 16 februari '06 :16.30 -18.00
Voltijd 3	Start semester 2 Bijeenkomst voor mentoren van 3 ^e jaars VT op De Kempel	13 februari '06 23 februari '06 : 16.30 -18.00 uur

WPO

Deeltijd 3

Start semester 2
Bijeenkomst voor mentoren van 3^e jaars DT op De Kempel

Voltijd 4

Start WPO-stage
Bijeenkomst 1 voor mentoren van 4^e jaars VT op De Kempel
Bijeenkomst 2 voor mentoren van 4^e jaars VT op De Kempel
Bijeenkomst 3 voor mentoren van 4^e jaars VT op De Kempel

Deeltijd 4 & verkort

Start WPO-stage
Bijeenkomst 1 voor mentoren van 4^e jaars DT op De Kempel
Bijeenkomst 2 voor mentoren van 4^e jaars DT op De Kempel
Bijeenkomst 3 voor mentoren van 4^e jaars DT op De Kempel

Week 7

23 februari '06 : 16.30 -18.00 uur

Week 34

29 september '05 : 16.30 – 18.00
12 december '05 : 09.30 – 12.00
13 februari '06 : 09.30 – 12.00

Week 34

29 september '05 : 16.30 – 18.00
12 december '05 : 16.30 – 18.00
13 februari '06 : 16.30 – 18.00

Bijlage 7	Activiteitenplan* project 'Realisatie van LWG' n'.	2005-2006
------------------	---	------------------

*: het activiteitenplan wordt - lopende het ontwikkel- en onderzoekstraject - zonodig bijgesteld.

Maand	Activiteit / thema	Prestatie - indicatoren	Bijzonderheden
September			
02	Eerste aanzet tot het projectplan af (zie ELO) en terugkoppeling naar kernkenniskring. Fase 1 BID-model / ontwerpprincipes <ul style="list-style-type: none"> ▪ vooronderzoek vanuit de literatuurstudie en/of praktijkverkenning af 	1, 4	
15	Directies van Berglarenschool en Kastanjelaar op de hoogte stellen van de inhoud van het projectplan	2, 5	
23	Vooroverleg met Pierre Wingens over de introductie LWG	2, 5	
26	Teamintroductie (zie ppt ELO) project LWG op De Berglarenschool Gemert	2, 5	Jan en Wil
Oktober			
05	Vooroverleg met Huub van Gaal over de introductie LWG	2, 5	
07	Aanpassing projectplan / prestatie-indicatoren / toetsbare opbrengst in vorm van activiteitenplan	2	
10	Teamintroductie (zie ppt ELO) project LWG op De Kastanjelaar Milheeze	2, 5	Jan en Wil
24	1. Op beide scholen starten met de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's; 2. Aanleggen van twee schoolportfolio's – verzamelen van data - zowel analoog als digitaal	3	
24	1. Analyse van evaluaties n.a.v de introductie op beide scholen / conclusies trekken voor vervolg; Start maken met: 2. Concrete SMART-geformuleerde actiepunten van de leraren van de doelen die leiden tot (zelf)ontwikkeling van competenties Nog nader concreet uit te werken in overleg met de leraren van elke school. Concreet wordt benoemd en vastgelegd wat wil elke groep leraren per half jaar bereiken met hun onderwijs in de klas. Het doel wordt op een SMART-wijze ofwel in evalueerbare succesbewoordingen omschreven: wat willen de lerenden op welk moment en op welke wijze bereiken (onderzoeksvraag 1 en 2). 3. op leerling-niveau dragen competenties van (aanstaande) leraren bij tot een betere afstemming op de leerbehoeften van leerlingen.	2 2 2	In overleg met Jan Slegers Verantwoordelijk Jan Slegers
25 ?	1. Vaststellen opbrengsten LWG in kernkenniskring; 2. Uitwerking overeenkomst met besturen-scholen; 3. Vaststellen projectplan 'Realisatie van LWG' n ' in kernkenniskring	2, 5	
31	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen	2, 5	Overleg
November			

11	Expertisedag in Interactumverband – gespreksleider-dagvoorzitter thema <i>onderzoek doen</i>	2, 7	Wil
15	1. Ondertekenen van de intentieverklaring door de deelnemende partijen op basis van het projectplan 'Realisatie van LWG' n '. De ondertekenaars zijn het bestuur en de directeuren namens de scholen en de projectleider en de lector namens het Kempellectoraat van Hogeschool De Kempel. 2. Schoolkenniskringen vastgesteld / leden bekend (incl. 2 aanstaande leraren).	1: 1, 3 2: 3	
15	Fase 2 BID-model / besluitvorming over: <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie verzamelen over de ontwikkelings- en onderzoekscontext en de deelnemers (o.a. bepaling beginsituatie); ▪ wijze van data verzamelen bepalen en data verwerken 	2, 4	
21	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen; Bijeenkomsten schoolkenniskringen Berglaren en Kastanjelaar	2, 3, 4, 5, 6	Overleg
29	Presentatie van het project 'Realisatie van LWG' n ': <ul style="list-style-type: none"> ▪ in docentenvergadering en ▪ in het onderwijscafé 	2, 5, 7	
December			
02	VOR (vereniging Onderwijsresearch) op Univ. Twente Thema: assesment als motor voor leren	4	
19	Eerste evaluatie met beide teams over de voortgang project LWG Analyse, bijstellen en besluitvorming Fase 3 BID-model <ul style="list-style-type: none"> ▪ uitwerken bijstellings- of oplossingsmogelijkheden ▪ rapportage evaluatie 	2, 4, 5, 6	Rapportage evaluatie 1
Januari			
09	Opstellen van ontwerpopdracht en aanpak diagnose onderlinge verbanden, kernproblemen, oorzaken	2, 5, 6	Overleg met Jan en de scholen

16	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen; Bijeenkomsten schoolkenniskringen Berglaren en Kastanjelaar Vervolg /bijstelling van: 1. Concrete SMART-geformuleerde actiepunten van de leraren van de doelen die leiden tot (zelf)ontwikkeling van competenties Nog nader concreet uit te werken in overleg met de leraren van elke school. Concreet wordt benoemd en vastgelegd wat wil elke groep leraren per half jaar bereiken met hun onderwijs in de klas. Het doel wordt op een SMART-wijze ofwel in evalueerbare succesbepredingen omschreven: wat willen de leerlingen op welk moment en op welke wijze bereiken. op leerling-niveau dragen competenties van (aanstaande) leraren bij tot een betere afstemming op de leerbehoeften van leerlingen.	2, 3, 4, 5, 6	Overleg
17	Rapportage van de verkregen resultaten naar de schoolkenniskringen en de kernkenniskring en externen	2, 3, 4, 5, 6, 7	
23	Bijstellen	6	Revisie conceptontwerp
Februari			
14	Vorbereiding presentatie Velon 2006: wat en hoe wordt project 'Realisatie van LWG'n' gepresenteerd.	5, 7	Presentatie extern
16	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen; Bijeenkomsten schoolkenniskringen Berglaren en Kastanjelaar Creëren van draagvlak voor realisatie ontwerp	2, 3, 4, 5, 6	Overleg
Maart			
14	Presentatie project Realisatie van leerwerkgemeenschappen op het Velon-congres 2006 Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkgemeenschappen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen. Bijeenkomsten schoolkenniskringen Berglaren en Kastanjelaar	5,7 2, 3, 4, 5, 6	Presentatie extern Overleg
April			
11	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen	2, 3, 4, 5, 6	Overleg
18	Presentatie van het project t.b.v personeelsleden en andere betrokkenen (o.a studenten) van het bestuur van NOVEM op de 'NOVEM-dag'	5,7	Presentatie extern
21	Overleg Jan Slegers en Wil van Venrooij met de directeur van de Berglaren school (Pierre) over de voortgang en rollen, taken in het project.	5	
24	Bijeenkomst SKK Kastanjelaar	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
Mei			

10/11/12	Onderwijsresearchdagen (ORD-congres) op VU- A'dam. Posterpresentatie door Herman en Jeannette van het Kempellectoraat. Wil is aanwezig op 12 mei.	5, 7	Presentatie extern
15	Bijeenkomst SKK Berglarenschool	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
16	Tweede evaluatie met beide teams over de voortgang project LWG Analyse, bijstellen en besluitvorming Fase 3 BID-model <ul style="list-style-type: none"> ▪ uitwerken bijstellings- of oplossingsmogelijkheden ▪ rapportage evaluatie 	2, 4, 5, 6	Rapportage evaluatie 2
18	Overleg NOVEM (Jan Slegers), OCGH (Martijn Hensgens) en KEMPEL (Wil van Venrooij): onderwerp voortgang en afstemming.	5	Overleg
22	Monitoring vervolg van de gekozen leerwerkvormen: werken in duo's / overleg met Jan Slegers en directies / leraren van beide scholen; Bijeenkomst over voortgang project. Doel is te komen tot een uitwerking en bijstellings- of oplossingsmogelijkheden. Aanwezig zijn de directeuren van Kastanjelaar en de Berglarenschool, bovenschoolmanager van NOVEM (Peter van de Sande), opleider van NOVEM (Jan Slegers), OCGH (Martijn Hensgens) en De Kempel (Wil van Venrooij).	2, 3, 4, 5, 6	Overleg
Juni			
05	1. Rapportage van de verkregen resultaten naar de schoolkenniskringen, de kernkenniskring en externen 2. Creëren van draagvlak voor realisatie ontwerp	2, 3, 4, 5, 6, 7	Overleg
12	3. Bijstellen	6	
26	Implementatie ontwerp		
Juli			
10	Eindpresentatie en vaststellen ontwerp	7	Summatieve evaluatie

Bijlage 8	Activiteitenplan* project 'Realisatie van LWG' n'.	2006-2007
------------------	---	------------------

Maand	Activiteit / thema	Prestatie - indicatoren	Bijzonderheden
Augustus			
21	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
28	Bijeenkomst schoolkenniskring Berglarenschool 13.15 – 15.15 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
September			
18	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
Oktober			
09	Bijeenkomst schoolkenniskring Berglarenschool 15.30 – 17.15 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
23	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
November			
20	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
27	Bijeenkomst schoolkenniskring Berglarenschool 15.30 – 17.15 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
December			
Januari			
15	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
29	Bijeenkomst schoolkenniskring Berglarenschool 15.30 – 17.15 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
Februari			
12	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
Maart			
12	Bijeenkomst schoolkenniskring Berglarenschool 15.30 – 17.15 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK
19	Bijeenkomst schoolkenniskring Kastanjelaar 13.30 – 15.30 uur	2, 3, 4, 5, 6	Ontwikkeling en onderzoek SKK

